

Jean Paul SARTRE

Zaprta vrata

Življenje

Jean-Paul Sartre, eden od vodilnih sodobnih francoskih pisateljev, je eden najvznemirljivejših in najvplivnejših mislecev dvajsetega stoletja. Rodil se je 21. junija 1905 v Parizu v družini mornariškega častnika. Oče, Jean-Baptiste Sartre, mu je umrl, ko je bil star petnajst mesecev. O njem ni nikoli napisal skoraj ničesar. Pomembnejša oseba v njegovem življenju je bila njegova mati Anne-Marie Schweitzer. Skupaj s starimi starši so živeli v Parizu, vendar ko se je mati ponovno poročila, so se preselili v La Rochelle. Sartre je študiral filozofijo in nekaj let tudi poučeval. Preštudiral je tudi dela nemških filozofov Husserla in Heideggerja.

Med drugo svetovno vojno so ga zajeli Nemci, a je bil leta 1941 izpuščen iz ujetništva, v katerem je za nekaj časa izgubil svobodo, ki jo je tako cenil. Leta 1945 je ustanovil revijo Les Temps modernes (Moderni časi) kot glasilo francoskega eksistencializma, ki izhaja še danes. Svoje življenje je posvetil pisanju in političnemu delovanju. Sartre je sodeloval s francosko komunistično partijo, vendar ni bil nikoli njen član, četudi je poizkušal poenotiti ideji eksistencializma in marksizma

Ni sledil Camusu, ki je javno kritiziral stalinizem, kar je zrahljalo njune prijateljske vezi. Leta 1955 je prvič obiskal Sovjetsko zvezo, kjer ga je sprejel Hruščov. Bil je imenovan za podpredsednika Združenja Francije in Sovjetske zveze, vendar je kmalu odstopil. Zatem je sodeloval v odporniškem gibanju ter se zavzemal za priznanje nacionalne svobode narodov Indokine in Alžirije. V tem času je osebno spoznal Fidela Castra in v Jugoslaviji tudi Josipa Broza Tita.

Leta 1964 je bil imenovan za Nobelovega nagrajenca za literaturo, a je nagrado zavrnil, ker je želel zadržati svojo neodvisnost od uradnih ustanov.

Njegovo zdravje že dolgo ni bilo dobro, utrpel je dve srčni kapi in oslepel na eno oko. Umrl je v pariški bolnici, 15. aprila 1980, potem ko se ni zbudil iz kome. Pokopan je na pokopališču Montparnasse.

Kljub slavi, ki jo je doživel v svojem življenju, je do konca ostal skromen človek. Ko so ga pet let pred smrtjo v intervjuju vprašali, po čem želi, da se ga ljudje spominjajo, je odgovoril, da po nekaj njegovih delih, zgodovinskem času, v katerem je živel in vsemu, k čemur je stremel in je bilo vredno za to umreti.

Vsebina

Celotna drama se odvija v sobi, ki je pravzaprav pekel. To je soba brez oken in ogledal, iz katere se ne more. Ni postelj, s tem tudi ne spanja in običajnega življenja. Skupaj so zaprti trije grešniki, ki imajo za seboj strašno krivdo: Garcin (publicist, pijanec, nizkotnež, nezaveden strahopetec, ki je mučil ženo), Ines (poštna uradnica, lezbijka, zapeljivka) in Estelle (meščanska dama, vase zagledana ženska, nimfomanka, detomorilka). V sobi ves čas gori luč, vrata so zaprta, zvonec, s katerim naj bi priklicali sobarja, pa je pokvarjen. Odgovornost treh umrlih za storjena dejanja je neizbrisna. Osebe so stalno izpostavljene druga drugi, vsak je rabelj drugima dvema. Počasi premagajo nezaupljivost, se odprejo drug drugemu in povejo resnico o sebi. V začetku še imajo vsi trije stik z Zemljo, lahko opazujejo dogajanje, vse dokler jih njihovi znanci in ljubljene ne pozabijo. Postopoma izgubijo stik s svetom in s tem tudi kanček upanja na rešitev, ki so ga še imeli.

Garcin je bil ustreljen kot strahopeten dezertar, ker ni hotel v vojsko, Ines je tekunica zastrupila s plinom, Estelle pa je umrla zaradi pljučnice.

Brez priložnosti bega od sebe in od lastne preteklosti, stalno pod kontrolo tujega pogleda, so drug drugemu vest in kazen. Ne morejo uiti peklu v samem sebi. Kljub temu želi Ines pridobiti Estelle na svojo stran in ker se je ta boji, se hoče prikupiti Garcinu. S tem da mu zatrjuje, da ni strahopetec, se mu prikupi, vendar jo Garcin ujame na laži in je noče več ščititi pred Ines. Ves čas se počutijo, kot da so ujeti v past. Ne verjamejo, da je naključje, da so skupaj zaprti ravno oni. V ospredje drame je postavljen Garcin. Ve, da ga bo celo večnost mučila odgovornost za njegova neizbrisljiva dejanja, moralna odgovornost pred soljudmi, pred družbo, ki ve za njegova dejanja. Ravno on na koncu ugotovi, da ni nič tako hudo kot trpljenje v glavi. Zanj je najhujša kazen to, da so ga zaprli skupaj z Ines in Estelle.

Opis in oznaka glavnih oseb

GARCIN - bil je novinar, ki se ni hotel pridružiti vojski, zato je dezertiral. Je brutalnež in nezavedni strahopetec. Do žene je bil zelo krut in nesramen. Varal jo je tudi pred njenimi očmi, v njuni hiši. Umrl je zaradi dvanajstih strel v telo. Bil je brutalnež, strahopetec, neotesanec, nizkotnež, zajedljivega značaja, sarkastik.

ESTELLE - bila je poročena meščanska dama, ki je imela razmerje z revnim moškim. Z njim je tudi zanosila. Ko je otroka na skrivaj rodila, ga je ubila. Umrla pa je zaradi pljučnice. Bila je hudobna ženska, nevljudna, realna, nizkotna, privoščljiva, izprijena, odločna, trmoglava, samozavestna, zapeljivka.

INES - je bila lezbijka, ki jo je njena prijateljica ubila s plinom. Želela si je pridobiti tudi Estelle. V pekel pa je prišla zato, ker si je na krut način pridobila prijateljico Florence in sta skupaj ubili bratranca. Bila je hudobna, zavržena ženska, vzvišena, samovšečna, nimfomanka, včasih nebogljenka, usodna ženska.

Drama je tipičen primer eksistencialistične filozofije.

Eksistencializem (*fr. l'existence*) je prvenstveno filozofska smer, katere predstavniki so se ukvarjali z vprašanjem človeškega obstoja, eksistence. Začetke tega filozofskega vprašanja je mogoče najti že pri Sokratu, Svetem Avguštinu in v sodobnem času pri Pascalu. Za začetnika pa vendarle velja znani danski filozof Soren Kierkegaard, ki je spodbudil eksistencialni način razmišljanja. Za eksistencialistični način razmišljanja je značilno, da ostaja v okviru individualnih človeških odnosov in se ne ukvarja s problemi objektivnega spoznanja sveta in družbe, zato pa analizira kategorije ljudske eksistence. Zanje je značilna tragičnost, vendar pa so sestavni del vsakega človeškega bitja. Sestavine so še: strah, trpljenje, skrbi

Celotna drama se dogaja v salonu iz drugega cesarstva, ki se nahaja v hotelu. Le-ta je sestavljen iz nešteti sob, brez izhoda in je prisposoba za pekel. V sobi ni ogledal, oken in postelj, večkrat pa je omenjen bronast odlitek. V salonu je vedno svetloba, ni dneva in noči. Osebam so namenjeni trije kanapeji, eden izmed njih je temnordeč, drugi pa zelen. Sobarja lahko pokličejo z zvoncem, ki pa ne deluje

Značilnosti drame Zaprta vrata

- idejna drama - drama s poudarjeno idejo, na kateri je grajena celotna drama
- konverzacijska drama - celo besedilo temelji na poudarjenih problemih in dialogih)
- komorna drama - za manj gledalcev, poudarja človeške odnose, ki so bolj intimni, ima manjši uprizoritveni prostor in manjše število oseb
- naslov - zaprti drug z drugim, vrata se ne dajo odpreti
- vzdušje - mučno, duševno trpljenje
- teme - nezmožnost pobega pred samim sabo, zločin in kazen, neizbrisnost dejanja, večna krivda in odgovornost zanj, iskanje resnice, smisla, namena in upravičenosti človekovega bivanja
- idejno sporočilo - krivda je neizbrisna, ljudje ustvarjajo drug drugemu pekel, ker je ta v njih samih

Sartrove eksistencialistične teze

Človeka določajo njegova dejanja: zaradi njih se Garcin, Ines in Estella znajdejo v peklju. Najbolj neposredno izrazi to misel Ines v pogovoru za Garcinom: "Samo dejanja dokazujejo, kaj je kdo v resnici hotel ... Človek ni nič drugega kot tisto kar je v svojem življenju počel." (2.odlomek)

- Vsak se sam in svobodno odloča o sebi oziroma svojih dejanjih – o tem pravi Garcin v omenjenem pogovoru: "Nisem sanjal o junaštvu. Odločil sem se zanj. Človek je to, kar sam hoče."
- Človek je zaradi svobodnega odločanja tudi popolnoma moralno odgovoren za svoja dejanja. Nobena od oseb ne išče krivde za svoj pekel v drugih, vse se zavedajo, da so v njem zaradi lastnih, zavednih odločitev in dejanj.
- Človek v bistvu prav zaradi soljudi ni popolnoma svoboden: meje njegove svobode so odvisne od svobode oziroma dejanj drugega človeka.
- Ljudje neprestano z budnim očesom spremljajo drug drugega in vzajemno izrekajo sodbe dejanjih. Garcin, Ines in Estelle so prav zato skupaj v peklju. S tem ko nadzirajo drug drugega, si držijo nekakšno zrcala. Ines pravi Estelle: "Poglej me v oči: se vodiš v njih? ... Vprašaj me. Nobeno zrcalo ne bo bolj verno."

- **Pekel** ni prostor posmrtnega bivanja, **pekeli so človeku ljudje**. To na koncu drame (2. odlomek) zelo jasno pove Garcin: "Pekel so ljudje okoli tebe"
- **Pekel je torej tudi človeku samem**: to je občutek večne, neizbrisljive krivde zaradi storjenih dejanj, za katera se človek svobodno odloči. Ko se na koncu vrata odpro, nihče ne odide, kajti peklu v sebi ni mogoče ubežati: človek bi se lahko rešil drugih, ne pa lastne odgovornosti, krivde in kazni.
- **Ideja moralne odgovornosti** je v Zaprtih vratih izpričena s tem, da je Sartre vse tri osebe, ki so se v življenju zavestno odločile za zlo in ga udeležile, obsodil na večno trepljenje.

Viri in literatura

- <http://besedomanija.blogspot.com>
- <http://baza.svarog.org>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Jean-Paul_Sartre
- http://sl.wikipedia.org/wiki/Zaprta_vrata
- <http://slova.mojforum.si>
- KVAS Jana: Potovanje besed 5, DZS, Ljubljana 2003